

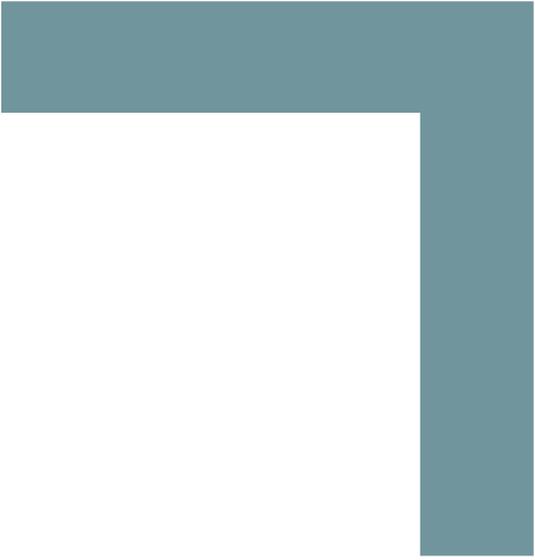

Myndigheten för
stöd till trossamfund

**ÖKAD KUNSKAP OM HEDERSRELATERAT VÅLD OCH
FÖRTRYCK KOPPLAT TILL TROSSAMFUNDENS
VERKSAMHET**

Slutredovisning av regeringsuppdrag
A2021/01029

Myndigheten för stöd till trossamfund har fått i uppdrag av regeringen att “arbeta med att öka kunskapen om hedersrelaterade frågor kopplat till trossamfundens verksamhet, däribland särskilt utforma och genomföra insatser för att öka kunskapen om gällande lagstiftning och vid behov bidra till attitydförändring om könsstympning av flickor och kvinnor, med fokus på religiösa ledare.” Dessutom ska SST, tillsammans med sex andra myndigheter, “planera och genomföra informationsinsatser riktade till flickor och kvinnor som kan ha blivit utsatta eller riskerar att utsättas för könsstympning, deras närstående, samt yrkesverksamma som möter gruppen.”

SST har genomfört insatser riktade till olika målgrupper: ledarskapsprogram för kvinnor, ett webinarium om könsstympning av flickor och kvinnor som riktar sig till trossamfund och myndigheter, en konferens om hedersrelaterat våld och förtryck, samt framtagning av ett studiematerial, en utbildningshelg och uppstarten av studiecirkel mot könsstympning med fokus på trossamfund där sedvänjan kan förekomma.

Diarienummer: 1.3/0202(21)

Illustrationer: MadeByLen, Borås, 2022; akvarellerna är tagna ur studiematerialet ”Att samtala om könsstympning” om inget annat anges

Innehållsförteckning

1. Regeringsuppdrag	4
2. Förstudie	4
3. Litteratursökning av SBU	5
4. Genomförande av uppdrag	6
4.1. Delaktig, stark och synlig	6
4.2. Webinarier	7
4.3. Konferens om hedersrelaterat våld och förtryck	9
4.4. Studiecirklar mot könsstämpning	10
4.5. Rapport om stödfunktioner	15
5. Samverkan	16
6. Slutsatser	17
7. Bilagor	19

1. Regeringsuppdrag

Myndigheten för stöd till trossamfund har fått följande uppdrag av regeringen:

Informationsinsatser

Länsstyrelsen i Östergötlands län (Nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck) ska, tillsammans med Jämställdhetsmyndigheten, Socialstyrelsen, Migrationsverket, Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten och Myndigheten för stöd till trossamfund, gemensamt planera och genomföra informationsinsatser riktade till flickor och kvinnor som kan ha blivit utsatta eller riskerar att utsättas för könsstypning, deras närstående, samt yrkesverksamma som möter gruppen, tex. elevhälsa och förskola. Syftet är att öka kunskapen om brottet könsstypning samt att få fler flickor och kvinnor som utsatts för könsstypning att söka vård. Insatserna ska genomföras i samverkan med övriga länsstyrelser och synpunkter och kunskap ska inhämtas från Statens skolverk, Myndigheten för delaktighet, Brottsförebyggande rådet och Enheten för konsulära och civilrättsliga ärenden på Utrikesdepartementet.

Ökad kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck kopplat till trossamfundens verksamhet

Myndigheten för stöd till trossamfund ska arbeta med att öka kunskapen om hedersrelaterade frågor kopplat till trossamfundens verksamhet, däribland särskilt utforma och genomföra insatser för att öka kunskapen om gällande lagstiftning och vid behov bidra till attitydförändring om könsstypning av flickor och kvinnor, med fokus på religiösa ledare. Myndigheten ska samarbeta med Jämställdhetsmyndigheten.

2. Förstudie

På grund av begränsade kunskaper kring förekomsten av könsstypning av flickor och kvinnor i olika religiösa grupper i Sverige började myndigheten sitt arbete med en kartläggning över sedvänjan. Tack vare upparbetade kommunikationskanaler kunde myndigheten enkelt ta kontakt med olika personer från grupper där enligt internationell forskning kvinnlig könsstypning är förekommande och intervjua dem. Överraskande nog fanns det en relativ stor öppenhet att prata om könsstypning, men även om andra frågor som berör hedersrelaterat våld och förtryck. I vissa fall överensstämde höga siffror av

könsstympling i hemlandet med förekomst av detta även hos grupper som bor i Sverige. I andra fall verkade könsstympling av flickor och kvinnor inte förekomma över huvud taget, fastän gruppen hade sina rötter i länder där könsstympling har en hög prevalens. För myndigheten var det inte bara viktigt att få mer kunskap om förekomsten av sedvänjan utan även att lyssna på personers attityder, erfarenheter och åsikter. Denna kartläggning blev sedan en viktig utgångspunkt i planeringen av arbetet framöver, dels för att bättre kunna utforma utbildningsinsatserna, dels för att inte missa viktiga målgrupper.

3. Litteratursökning av SBU

I syfte att få ytterligare kunskap om vilka metoder som är effektiva för att förebygga hedersrelaterat våld och förtryck och vara evidensbaserade vände sig SST till Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) upplysningstjänst. Upplysningstjänsten har tillsammans med SST formulerat frågan enligt följande PICO:

- Population: Förövare av och utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck (inkluderar ej könsstympling av flickor och kvinnor)
- Intervention: Förebyggande interventioner, och stödinsatser med fokus på attitydförändringar
- Control: Annan insats eller ingen insats
- Outcome: Risk-, attityd- eller beteendeförändring

En tidigare litteratursökning på ämnet genererade totalt 2 955 artiklar, vilka sedan lästes av en person på SBU, som bedömde att 1 623 artiklar kunde vara relevanta. I en uppdatering av genererades sedan 283 nya artikelsamfattningar. Två personer på SBU läste dessa och bedömde att sex systematiska översikter kunde vara relevanta fört frågeställningen. Efter en fulltextgranskning av dessa kunde SBU dock konstatera att ingen var relevant för att besvara frågeställningen.

Med tanke på att det genomförs ett omfattande arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck, inte bara i Sverige, utan även i jämförbara länder, är det oroväckande att det inte verkar finnas någon relevant forskning kring frågan ovan. Detta gör det svårt att arbeta evidensbaserat samt att utveckla attityd- och beteendeförändrande insatser som faktiskt fungerar.

4. Genomförande av uppdrag

På grund av regeringsuppdragets tematiska bredd genomförande detta i form av insatser riktade till olika målgrupper:

- Ett ledarskapsprogram för kvinnor,
- ett webinarium om könsstympning av flickor och kvinnor som riktade sig till trossamfund och myndigheter,
- en konferens om hedersrelaterat våld och förtryck, samt
- framtagning av ett studiematerial, en utbildningshelg och uppstarten av studiecirkel mot könsstympning med fokus på trossamfund där detta kan förekomma.

Därutöver beställde myndigheten en rapport för att få en överblick över de stödfunktioner som idag finns i trossamfunden för utsatta av våld i nära relationer och av hedersrelaterat våld och förtryck.

4.1. Delaktig, stark och synlig

Myndigheten beslutade att, inom ramen för regeringsuppdraget, anordna två omgångar av mentor- och ledarskapsprogrammet ”Delaktig, stark och synlig” (DSS), vars övergripande mål är att stärka kvinnor i trossamfund. Programmets syfte är att stimulera diskussioner och medvetenhet om kvinnors makt, representation och medverkan inom trossamfunden, att stärka kvinnors nätverk mellan olika organisationer samt att ge redskap till kvinnor att öka sitt inflytande och utvecklas som ledare.

MadeByLen, ur ”Delaktighet, inflytande och ledarskap”, 2021

Omgång 1

21 deltagare från 13 olika samfund deltog i den första omgången av DSS, som pågick från december 2021 till maj 2022 och bestod av två komponenter: Dels tre gemensamma utbildningshelger på Tollare folkhögskola, där deltagarna fortbildades bland annat i mänskliga rättigheter, ledarskap, jämställdhet, kommunikation och härskartekniker; dels en mentorskapsdel. För denna parades deltagare från olika religiösa bakgrund ihop och träffades mellan kurshelgerna för att stötta och stärka varandra utifrån de behov som finns. Vilka frågor parten valde att jobba med utgick dels från egna önskemål, men också i form av mindre uppdrag som formulerades på kursträffarna. I samband med sista utbildningshelgen i maj genomfördes även ett Riksdagsbesök, där en kvinnlig riksdagsledamot tog emot oss och berättade om sina erfarenheter av att vara kvinna och högt uppsatt politiker. Till detta besök bjöds hela alumni-nätverket, det vill säga alla kvinnor som tidigare har absolverat ledarskapsprogrammet.

Myndigheten har genomfört programmet fem gånger förut, vilket innebär att metoder och innehåll har kunnat utvecklas och förfinas under åren. Även under tidigare omgångar har frågor som berör hedersrelaterat våld och förtryck lyfts. I samband med regeringsuppdraget har detta tema dock fått en ännu mer framträdande roll. Hela ledarskapsprogrammet genomsyrades av samtal kring maktstrukturer, kvinnors och flickors rättigheter samt innebörden av frihet från förtryck och begränsning när kvinnor verkar som ledare och förebild i kollektivistiska sammanhang. En av sex heldagar ägnades dessutom helt åt samtal kring flickors och kvinnors rättigheter samt hedersrelaterat våld och förtryck. Gästföreläsare var bland annat grundare av organisationen TRIS, som medverkade för att ge en än djupare förståelse kring mekanismer bakom, uttryck och konsekvenser av hedersrelaterat våld och förtryck. Programmet gästades precis som tidigare år även av ledande gestalter som varit drivande i arbetet mot hedersrelaterat våld i Sverige.

Utvärderingar visar att programmet är uppskattat av kvinnor aktiva inom trossamfunden och organisationer med kopplingar till trossamfunden. Det finns även ett intresse och behov av fler omgångar av programmet, och därtill av alumni-aktiviteter för deltagare från tidigare omgångar. Följande är ett par citat från deltagares utvärderingar:

Man kunde prata mellan himmel och jord. Vi hade så mycket att prata om. Det var lite svårt att sluta, det kom så många tankar, det fanns inget vi inte kunde prata om. Vi hade gemensamma frågeställningar och bekymmer när det gäller ungdomar, aktiviteter, arbete, det såg ut på samma sätt. Det vi lärde oss här kan vi använda oavsett religion och förening och applicera det vi lärde här på våra föreningar. Det var värdefullt.

Jag haft lära mig en ny religion som jag inte visste att den existerar. Man märker det spelar ingen roll vad det är för religion, man har så mycket gemensamt. Från alla länder, Aien, afrika, Europa kommer vi ifrån. Man märker här kan man lära sig att bli bättre kvinna och göra bättre för samhället. Hur kan vi vara bättre ledare.

Omgång 2

En andra omgång av DSS anordnas under hösten 2023. Omgången påbörjades i början september och beräknas vara avslutad innan årsskiftet. Till följd av budgetrestriktioner anordnas denna omgång med ett färre antal deltagare på en konferensanläggning i Hägersten. 17 kvinnor från ett tiotal olika trossamfund och civilsamhällsorganisationer med kopplingar till trossamfundslivet deltar. För övrigt ser programmet ut som föregående omgång med fokus på jämställdhetsfrågor och frågor kopplade till flickor och kvinnors rättigheter – exempelvis är temat för hela helg 2 satt till hedersrelaterat våld och förtryck.

4.2. Webbinarier

Under myndighetens arbete med kartläggning av attityder kring könsstämpning av flickor och kvinnor kom myndigheten i kontakt med ledare och eldsjälar som, inom trossamfund i vilka det finns grupper som ägnar sig åt könsstämpning, motsätter sig dessa skadliga sedvänjor och föreställningar. En del av dessa uttryckte en önskan om att arbeta med

attitydförändringar samtidigt som de även gav uttryck för olika utmaningar, exempelvis brist på resurser och svårigheter att nå fram till berörda grupper med övertygande argument.

I syfte att arbeta med attitydförändringar kring könsstämpning av flickor och kvinnor rådgjorde SST med Jämställdhetsmyndigheten kring möjliga och lämpliga metoder för att nå ut till ledare och eldsjälar inom trossamfunden för att ge dem verktyg att arbeta med frågan om attitydförändringar. Myndigheterna identifierade Sheikh Ibrahim Lethome som lämplig föreläsare, en muslimsk imam i Kenya som länge arbetat mot könsstämpning av flickor och kvinnor. Lethome är medförfattare till en rapport i vilken vanligt förekommande argument i vissa muslimska cirklar för könsstämpning vederläggs. Han har anlitats av bland annat UNICEF och Sida för att tala om vikten av att involvera religiösa ledare i kampen mot könsstämpning.

Med lärdomar från pandemin beslutades att anordna ett webinarium den 16 februari 2022, där Myndigheten för stöd till trossamfund samt Jämställdhetsmyndigheten gemensamt bjöd in. Formen webinarium möjliggjorde för personer runt omkring i landet att delta, som annars antagligen inte haft möjlighet att resa till Stockholm för en eftermiddag. Webinarieformen underlättade även för Lethome att medverka från Kenya.

Utöver Lethome medverkade även en representant från ActionAid, en ideell, internationell organisation som sedan 1972 arbetat med frågor kring jämlikhet och hållbarhet med särskilt fokus på flickors och kvinnors rättigheter. Inom ramen för detta har ActionAid utvecklat en metod som bland annat används för att arbeta med attitydförändringar kring könsstämpning av flickor och kvinnor, den så kallade *Reflection Action*-metoden. I webinariet fick ActionAid möjlighet att presentera sitt arbete och metoden samt hur arbetet med olika målgrupper kan se ut.

Webinariet riktade sig främst till ledare och eldsjälar inom trossamfunden och sekundärt till nationella myndigheter, länsstyrelser och andra intresserade. 148 deltagare hade anmält sig till webinariet, varav 130 deltog. Seminariet väckte olika reaktioner bl.a. på sociala medier innan dess genomförande. Kommentarer från deltagarnas utvärderingar var dock väldigt positiva, till exempel:

[Sheikh Ibrahim Lethome] var seminariets höjdpunkt! Fick mig att reflektera kring att inkludera trossamfund i våldsförebyggande arbete.

Detta seminarium visar att det är viktigt att få med allas perspektiv i uppdraget om att bekämpa könsstämpning i samverkansarbetet.

Bravo, att ha andra ingångar än de vanliga föreläsarna. Intressanta perspektiv.

Tror det är oerhört viktigt för myndigheter, sjukvård, kuratorer, etc som arbetar i yrken där man möter på problematiken att få en utbildning av t.ex. hur en muslimskt troende tänker i dessa frågor. En nyckelfråga för att arbeta med problematiken i vårt land är att hitta goda ledare att samverka med. (...) [N]är religiösa föreställningar styr blir religiösa ledare viktiga auktoriteter, Känns som många i vårt land har svårt att förstå detta. Handlar inte bara om muslimska grupper. Tyvärr praktiseras ju kvinnligomskärelse i olika kulturella och religiösa kontexter.

Jag ska försöka skapa mer medvetenhet om frågan.

Intressant perspektiv och ett utmanande tankesätt att bjuda in religiösa företrädare som beskriver religiösa argument emot könsstämpning. Avvägningen var väl gjord för syftet och jag hoppas det ger resultat och ett utökat arbete gemensamt med religiösa företrädare i Sverige.

Utöver detta medverkade myndigheten även på ett webinarium om religion i svensk forskning om hedersrelaterat våld och förtryck, anordnat av Institutet för forskning om mångreligiositet och sekularitet på Södertörns högskola samt hade en dialog med forskare av institutet kring dessa frågor.

4.3. Konferens om hedersrelaterat våld och förtryck

Bland de statsbidragsberättigade trossamfunden identifierades särskilt samverkansorganen Ortodoxa och österländska kyrkors ekumeniska råd samt Islamiska samarbetsrådet som målgrupper där insatser rörande hedersrelaterat våld och förtryck (HRV) kan vara relevanta. Myndigheten efterfrågade därför intresse bland trossamfunden i dessa organ att samarbeta med frågan, varpå trossamfundet Islamiska shiasamfunden meddelade intresse.

I dialog med Islamiska shiasamfunden beslutades att en större konferens skulle anordnas som bland annat belyste dessa frågor: Förespråkar religionen hedersrelaterat våld och förtryck? Vad innebär heder inom olika kulturer? Hur kan religiösa krafter bidra till att förebygga hedersrelaterat våld och förtryck? Hur kan samverkan stärkas mellan olika aktörer i det förebyggande arbetet.

Konferensens syfte var att höja kunskapen om hedersrelaterat våld, samarbetsviljan mellan olika aktörer på det lokala planet och ömsesidigt förtroende. Konferensen ville bidra till ökad förståelse för svensk lagstiftning, fördjupade diskussioner om gränsdragningar av friheter och rättigheter, samt samtal om hur religiösa krafter och föreställningar kan användas som en positiv tillgång i det förebyggande arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck.

Konferensen ägde rum i Stockholm den 14 maj. 104 personer hade anmält sig och 69 deltog. Som föreläsare närvarade bland annat representanter från polismyndigheten, Uppsala universitet, Elevhälsan och Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd.

4.4. Studiecirklar mot könsstypning

Studiematerial

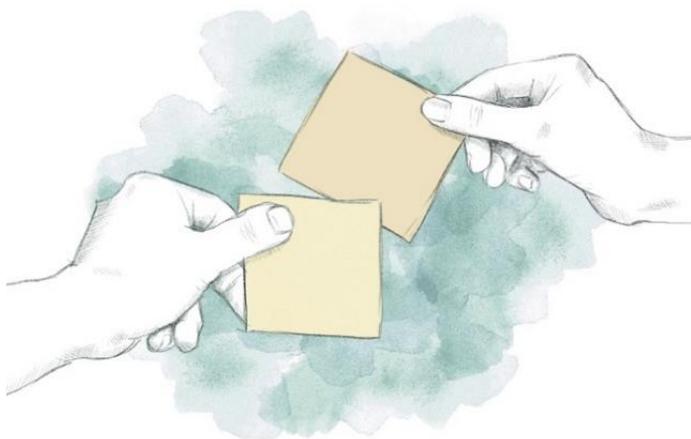
Efter positiva erfarenheter av "train the trainer" metoden i andra regeringsuppdrag kom myndigheten fram till att även i genomförande av detta uppdrag använda sig av denna metod, där SST utbildar personer som sedan håller i studieträffar i sina lokala församlingar eller föreningar. I synnerhet med tanke på temats känsliga natur är ett förtroende mellan utbildare och deltagare samt en förståelse för kontexten personerna befinner sig i avgörande.

I syfte att utveckla ett studiematerial som utbildarna kan basera sina studieträffar på initierade SST ett samarbete med ActionAid Sverige samt Studieförbunden Bilda och Ibn Rushd. ActionAid, som har utvecklat en beprövad metod som används i olika länder, har lång erfarenhet av arbetet mot könsstypning av flickor och kvinnor. Därför fick de i uppdrag av Myndigheten för stöd till trossamfund att utveckla studiematerialet med stöd av övriga samarbetspartner.

Materialet kan anpassas efter deltagarnas behov och ska fungera för kvinno-, män- och blandade grupper, exempelvis för flickor och kvinnor som kan ha blivit utsatta eller riskerar att utsättas för könsstypning, deras närstående samt för religiösa ledare. Handboken består av två delar: Del ett är en kunskapsdel om könsstypning, del två handlar om metoden "Reflection-Action" och en kursplan för åtta samtalsträffar. Handboken korrekturlästes, utöver av studieförbunden och SST, av olika fokusgrupper, Jämställdhetsmyndigheten samt internationella medarbetare från ActionAid som jobbar mot könsstypning.

Utbildningshelg för cirkelledare

Nästa steg i denna satsning var att hitta personer som ville utbilda sig till cirkelledare och starta studieträffar i sina församlingar och föreningar. Även under denna del av satsningen

fortsatte samarbetet med studieförbunden, vilket innebar en möjlighet att ännu bredare kunna nå ut till målgruppen, att skapa synergier och, för SST:s del, att använda resurser på det mest effektiva sättet.

Förstudien gav myndigheten en uppfattning om de sammanhang där könsstypning av flickor och kvinnor kan förekomma, varför det togs direktkontakt med

berörda målgrupper för att se om det finns intresse av utbildningsinsatser i frågan. Dessutom spreds information om satsningen till samverkansorganen Islamiska samarbetsrådet samt Ortodoxa och österländska kyrkans ekonomiska råd, på ovan nämnt webinarium och ledarskapsutbildning samt via myndighetens nyhetsbrev.

Den 3 och 4 september 2022 genomfördes en utbildningshelg för alla cirkelledare där lördagen hade formatet av en konferens, som handlade om att sprida information och kunskap om kvinnlig könsstympning. Söndagen handlade om den pedagogiska delen (exempelvis rollen som cirkelledare, hur samtal kan inledas, osv), själva metoden samt det praktiska arbetet med handboken. Som föreläsare medverkade representanter från Nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck, Amelmottagningen, Polismyndigheten, Existera och ActionAid.

Kommentarer från deltagarnas utvärderingar:

Kursen får dig att reflektera mer om vad som egentligen händer i världen och det får dig att bestämma dig hur du ska hjälpa till för att stoppa sådana onödiga saker.

Kursen hjälpte att förstå bättre könsstympnings smärta.

Jag lärde mig mycket om könstympning och hur det genomförs samt dessa konsekvenser som kan påverka på dem som utsätts för könstympning. Jag lärde mig också att det är ett brott som leder till fängelsen eftersom det är ett stort hot mot Mänskliga rättigheter och förstör väldigt mycket flickor och kvinnors liv.

Genomförande och resultat av studiecirkel

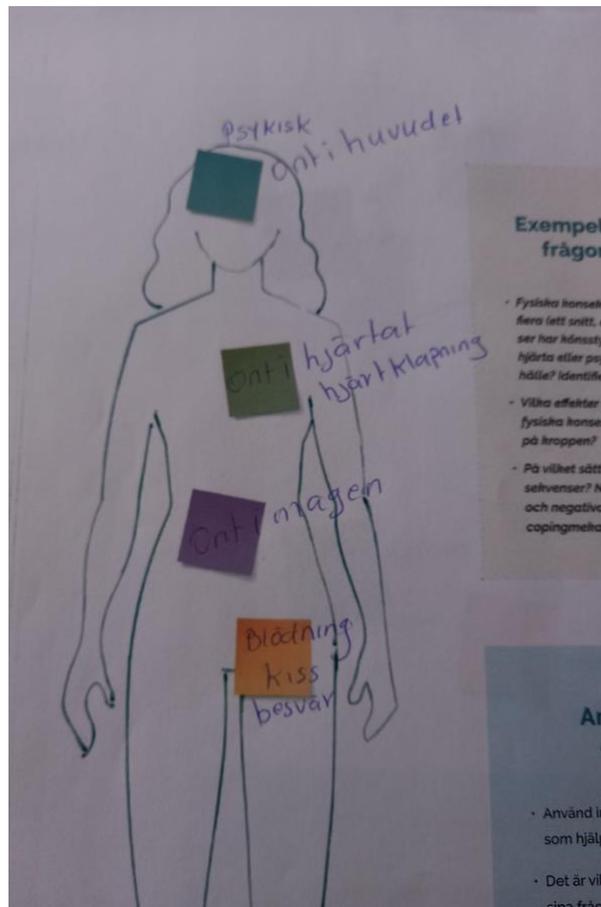
Efter genomgången utbildning startade cirkelledarna egna grupper i sina respektive sammanhang, med stöd av kontaktpersoner från studieförbunden. Sammantaget genomförde sju individer – knutna till olika trossamfund – cirklar i sina respektive sammanhang. Varje cirkelledare träffade sina respektive deltagare mellan 6–8 gånger, ofta i anknytning till trossamfundens ordinarie verksamhet. Ofta räckte inte tiden till för att på ett djupare plan diskutera frågan. Möjligen kan det vara så att det är först efter ett antal träffar som förtroende och tillit byggts upp för att fritt kunna tala om en sådan viktig fråga.

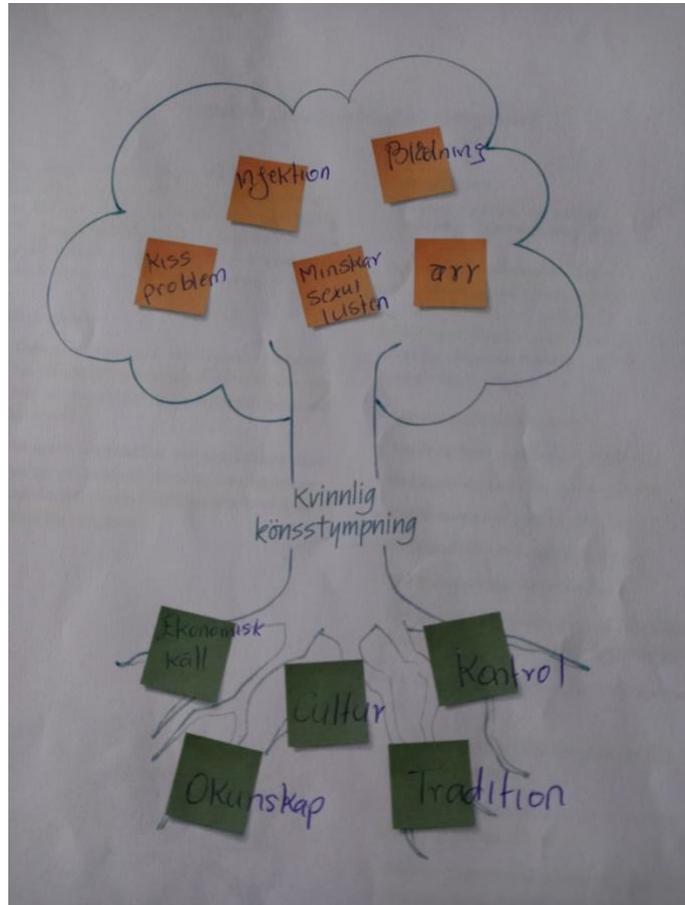
Utvärdering och lärdomar

Förutom att bidra med förändring av attityder på den lokala och nationella nivån har cirkelarna även betydelse för flickor och kvinnor på ett internationellt plan, då deltagare vittnar om att de ser ett behov av att påverka attityder hos fränder utanför Sverige. I en del utvärderingar går att utläsa en större förståelse för rättighetsfrågor.

Samtidigt finns också en utmaning i det att ämnet kan upplevas vara privat och intimt. Deltagare känner sig inte alltid bekväma med att tala om ämnen som uppfattas beröra nakenhet eller titta på bilder, om än tecknade. Andra talar om vikten av att även få med medicinskt sakkunniga i någon av träffarna. Här efterfrågas även större samverkan mellan myndigheter och det civila samhället kring frågan.

BILDER FRÅN CIRKLAR (deltagarnas egna bilder)

Citat från cirkelledares utvärderingar:

Det har gått jätte bra men tiden var aldeles för kort. Deltagarna hann inte säga så mycket.

Det gick jätte bra! detta ämne var en svår ämne som inte öppen som man brukar prata om men med hjälp av studiecirkeln blir det lätt att få gå in i samtalet.

Alla. Vågar inte pata och accepterar inte bild.

Könsstypning var ett känsligt ämne att prata om. Inte många kvinnor. Svårt att locka kvinnor på såna ämnen.

Innan studiecirkeln det var svårt att diskutera om könsstypning... det var pinsamt... Men när vi startat studiecirkeln det var en stor förändring alla diskutera män och kvinnor även flickor lagt deras utsikter om könsstypning.

Många har lovat att sprida om kunskapen och bindra sånt händelser runt om familjer och vänner runt om även som inte bor i landet.

De som kunde inte säga så mycket om könsstypning nu vågar de säga något.

Citat cirkeldeltagarnas utvärderingar:

Jag kan ta med mig att könsstypning är en extrem form av våld mot kvinnor och tjejer och att vi måste stå emot våldet.

Arbetet med könsstypning tycker jag det är jätteviktig för att man räddar flickornas och kvinnornas liv.

Eftersom jag brinner för folks rättigheter så var detta extra intressant för mig.

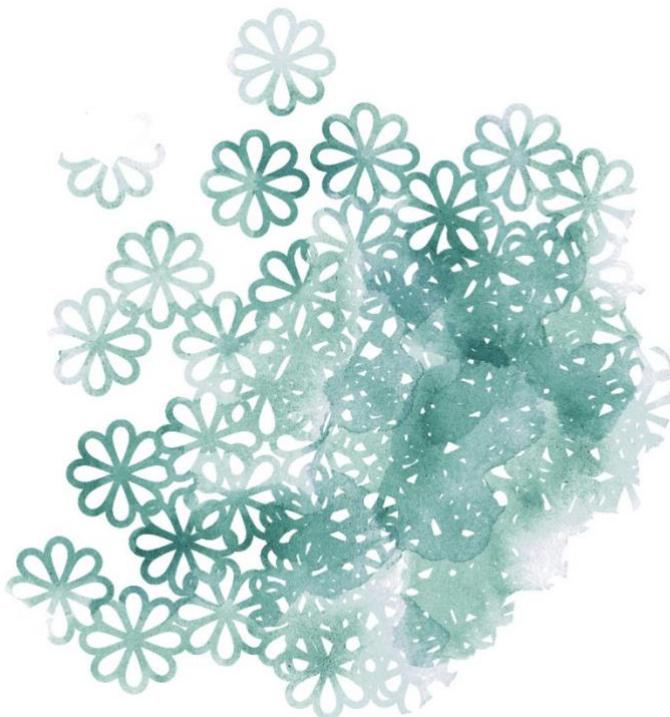
[Kursen] ger oss en möjlighet att förstå ett stort problem för kvinnor/flickor i utvecklingsländerna... Att arbeta med kvinnliga [könsstypning] är en välsignelse. Det innebär att arbeta för hela samhället.

Metoden var bra för att man får möjlighet att diskutera.

Vi måste fortsätta prata om det. Vi måste sprida de kunskaper vi har om det. Det vi måste göra är att öppna upp mer trygg miljö för flickor att prata om könsstypning och deras rättigheter.

Att prata om konsekvenser av könsstypning tror jag kan öppna upp för mer förståelse om varför könsstypning kan vara farligt.

Kanske kan förbättras genom att ta in folk med mycket bra kunskap om könsstypning. Då skulle det leda till mer frågor och förståelse.

Samverkan med studieförbund

SSTs relation till trossamfunden kunde i den här delen uppdraget samordnas med studieförbundens erfarenheter av att arbeta med folkbildning. Detta resulterade i ett studiematerial väl anpassat efter trossamfundens förutsättningar. Studiematerialet har fått positiv återkoppling från såväl sakkunniga som cirkelledare. Även metoden med ”train the trainers” har fungerat positivt.

Samtidigt fanns utmaningar för studieförbunden att på kort varsel införliva de arbetsuppgifter som samarbetet innebar med ordinarie verksamhet. Cirkelledare som tidigare inte lett cirklar fick en fortbildning i hur sådana ska ledas, men givet ämnets natur kan det ha varit en svår första cirkel. Myndigheten noterar också att det blev en lång kedja mellan SST och cirkelledarna och en osäkerhet om vilken instans som äger vilken fråga. Dessa utmaningar bör finnas med i åtanke inför framtida satsningar.

4.5. Rapport om stödfunktioner

I samråd med Jämställdhetsmyndigheten beställde Myndigheten för stöd till trossamfund en enklare, kvalitativ rapport i syfte att få inblick i de stödprocesser som finns tillgängliga inom trossamfunden för människor som utsätts för hedersvåld eller våld i nära relationer – var man söker stöd samt vad man upplever behöver utvecklas.

Information om rapporten och en intresseanmälan skickades iväg till samtliga kvinnor som tidigare år deltagit i ovannämnda *Delaktig, stark och synlig*. För genomförandet av studien anlätades människorättsjuristen Hanna Gerdes. Hon har tidigare varit en viktig del i planerandet och genomförandet av *Delaktig, stark och synlig*, och åtnjuter därmed ett förtroende hos de kvinnor som tidigare år deltagit i kursen. Sammanlagt 15 kvinnor från 8 olika trossamfund intervjuades. Därutöver intervjuades även två män från samfund där det finns ett aktivt arbete med våldsutsatthet.

Utifrån den lägesbild som beskrivs i rapporten och den erfarenhet Myndigheten för stöd till trossamfund har om trossamfundens verksamhet har en analys förberetts. Denna analys har även tillfogats förslag på lösningar och möjliga vägar framåt för att stödja trossamfundens arbete med jämställdhetsfrågor och stödfunktioner till våldsutsatta. Rapporten och analysen finns bifogad som bilaga (7.4) till denna slutrapport.

5. Samverkan

Utöver ovan nämnda samarbeten med olika aktörer deltog SST även i regelbundna samordningsmöten med i uppdraget omnämnda myndigheter. Under hela uppdraget har SST haft ett nära samarbete med Jämställdhetsmyndigheten och haft möjlighet att ta del av deras kunskaper och erfarenheter samt att konsultera dem i olika frågor, vilket var mycket värdefullt eftersom Jämställdhetsmyndigheten har mycket längre erfarenhet av att arbeta med dessa ämnen än SST.

Enskilda möten har dessutom hållits med Nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck, Polismyndigheten, Myndigheten för delaktighet, Institutet för forskning om mångreligiositet och sekularitet samt utredningssekreterare för utredningen om åtgärder mot kontroller av flickors och kvinnors sexualitet (Ju 2021:16). Kontakt med olika trossamfund i samband med detta regeringsuppdrag skedde på en veckobasis.

SST har även deltagit i de regelbundna myndighetsgemensamma samrådsmöten som Nationell centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck kallat till i syfte att samla in synpunkter i framtagandet av informationsmaterial om kvinnlig könsstympning och lanseringen av tillhörande webbsida (könsstympning.se).

6. Slutsatser

Genomförande

Myndigheten för stöd till trossamfund har haft som ambition att nå ut brett till berörda trossamfund. I genomförandet har det varit viktigt för myndigheten att stärka trossamfundens förebyggande arbete och att bidra till förändringar av attityder och värderingar inom trossamfunden på sikt. SST har därför arbetat med förtroendeskapande insatser, och satt fokus på arbetsmetoder som kan få gehör inom trossamfunden och bidra till förändring.

Myndigheten har även valt att inom ramen för uppdraget tillsätta resurser för genomförande av två omgångar av *Delaktig, stark och synlig med särskilt fokus på hedersrelaterat våld*. Programmet bidrar även till att stärka jämställdhetsarbetet inom trossamfunden. Det fortsatta intresset för programmet visar på ett tydligt intresse från kvinnor inom trossamfunden att ta del av programmet och bidra till förändringsarbetet inom trossamfunden.

Samverkan

Det har varit mycket värdefullt för SST att ha Jämställdhetsmyndigheten som samverkanspart i detta uppdrag. SST besitter kunskaper om trossamfunden och erfarenheter av att arbeta med dem. Därtill besitter SST ett förtroendekapital hos trossamfunden som är av stor nytta i arbetet med kvinnorrättsfrågor. Jämställdhetsmyndigheten har, å andra sidan, djupare sakkunskaper och inblick i forskningen om frågor som rör just jämställdhet och flickor och kvinnors rättigheter. Synergieffekten som uppnåtts av denna samverkan hade varit svårt att duplicera för endera myndigheten på egen hand.

Samtidigt kan SST konstatera att löpande dialog och arbete inom krissamverkan bidrar till att främja en god relation mellan det allmännas institutioner och det religiösa Sverige.

Rapport och analys över stödfunktioner för våldsutsatta

Rapporten och tillhörande analys (se 4.5, bilaga 7.4) visar att det finns behov och potential inom trossamfunden att utveckla arbetet med jämställdhetsfrågor såsom arbete för att förebygga hedersrelaterat våld och könsstympling. Bland de förslag som nämns är:

- 1) Fler och utvidgade satsningar på programmet *Delaktig, stark och synlig*
- 2) Kompetensutvecklingskurser för trossamfundsledare och trossamfundsföreträdare med fokus på jämställdhetsfrågor
- 3) Kompetensutvecklingskurser för trossamfundsledare och trossamfundsföreträdare med fokus på frågor som rör förändring och utveckling av organisationers arbete
- 4) Punktinsatser, exempelvis i form av webinarier/seminarier, med fokus på jämställdhetsfrågor

- 5) Tillförande av medel för att långsiktigt arbeta med frågor som rör attityd- och strukturförändringar samt stödfunktioner
- 6) Bredare ansatser till dialog mellan det offentliga och minoriteter/trossamfund i syfte att öka förtroende och tillit till samhället i stort och samhällets stödfunktioner i synnerhet

Vidare forskning

Samtidigt som SST noterar vikten av fortsatta insatser för att åstadkomma attitydförändringar hos minoritetsgrupper och för att införliva stödstrukturer och funktioner i trossamfunden för att bistå utsatta, noterar myndigheten också, efter samråd med upplysningstjänsten hos Statens beredning för medicinsk och social utvärdering, att sammanställd forskning om insatser och stöd vid hedersrelaterat våld saknas. Myndigheten för stöd till trossamfund anser att sådan forskning bör prioriteras för att säkerställa att insatser bidrar till de förändringar som insatserna avser åstadkomma.

Framtida insatser

SST noterar, från samtal med trossamfundsföreträdare, att det finns ett stort intresse av att arbeta med jämställdhetsfrågor i trossamfunden. Här finnas det goda möjligheter till att åstadkomma attitydförändringar, och därigenom bidra med förebyggande insatser och stöd vid hedersrelaterat våld och förtryck. Insatserna inom ramen för detta regeringsuppdrag har även visat att trossamfund är mycket lämpliga aktörer att samverka med i frågor rörande att motverka hedersrelaterat våld och förtryck. Men eftersom resurserna ofta är knappa hos trossamfunden behöver riktade medel satsas på insatser hos trossamfunden för att de ska kunna arbeta genomtänkt och effektivt inom detta område.

7. Bilagor

- 7.1 Inbjudan till webinarium (som bild)
- 7.2 Ur marknadsföringsmaterialet till ”Delaktig, stark och synlig” (som bilder)
- 7.3 Utdrag ur handboken (som bilder)
- 7.4 Rapport om stödfunktioner & Analys av rapport (som extern bilaga)

7.1

7.2

INBJUDAN WEBBINARIUM OM FÖREBYGGANDE ARBETE MOT KÖNSSTYMPNING AV FLICKOR OCH KVINNOR

Välkommen till Jämställdhetsmyndighetens och Myndigheten för stöd till trossamfundns webinarium om förebyggande arbete mot könsstympning av flickor och kvinnor. Fokus för seminariet är hur religiösa samfund kan samverka i arbetet mot könsstympning.

Målsättningen med webinariet är att inspirera, uppmärksamma och involvera religiösa samfund i det förebyggande arbetet mot könsstympning av flickor och kvinnor, samt att möjliggöra för religiösa samfund och myndigheter att få lärdomar från hur arbetet genomförs i andra länder.

TID: Digitalt via Zoom den 16:e februari kl 15.00-17.00.
OBS! via Zoom-länk. Länk skickas ut några dagar i förväg.

Vänligen anmäl dig på <https://link.webpollsurveys.com/EP/ID4B3E82B842D7B6>

PROGRAM

- Jämställdhetsmyndigheten informerar om myndighetens pågående regeringsuppdrag och arbete inom området att förebygga könsstympning av flickor och kvinnor.
- Myndigheten för stöd till trossamfund informerar om myndighetens pågående regeringsuppdrag och arbete inom området att förebygga könsstympning av flickor och kvinnor.
- Sheikh Ibrahim Lethome, medförfattare till rapporten "Delinking FGM from Islam" berättar om sitt arbete mot könsstympning av flickor och kvinnor och hur religionen kan fungera som ett stöd i arbetet. Sheikh Ibrahim Lethome kommer att presentera hur religion kan användas som komplement till andra angreppssätt för att bekämpa könsstympning av flickor och kvinnor i grupper och länder där könsstympning betraktas vara ett religiöst påbud.

- ActionAid Sverige berättar om sitt arbete. ActionAid är en global rörelse som arbetar i 45 länder för en mer rättvis, jämlik och hållbar värld utan fattigdom. ActionAids arbete har ett särskilt fokus på att stärka flickors och kvinnors rättigheter. Deras kamp för flickors och kvinnors rättigheter omfattar våld mot kvinnor och kvinnors kontroll över sina egna kroppar. I dag fortsätter ActionAid Sverige sina insatser mot könsstympning genom att organisera säkra utrymmen för målgrupperna, påverka nationell politik och sprida information om ämnet till yrkesverksamma.

Fler talare kan tillkomma.

OBS! Seminariet hålls delvis på engelska och delvis på svenska. Simultantoik kommer finnas tillgängligt.

Varmt välkomna!

/Jämställdhetsmyndigheten och Myndigheten för stöd till trossamfund

Om oss

Myndigheten för stöd till trossamfund
 Myndigheten för stöd till trossamfund har i uppdrag att främja en dialog mellan stat och trossamfund samt att bidra med kunskap om religion och samfundsliv i Sverige. Myndigheten främjar också ekonomiska bidrag och stöd för frågor som trossamfundens roll i kirkeberedskapen.

ActionAid Sverige
 ActionAid Sverige är en del av den globala ActionAid-organisationen, som arbetar i 46 länder runt om i världen. Vårt mål är att uppnå en rättvis, jämställd och hållbar värld där flickor kan växa upp till självständiga kvinnor med makt att forma både sina egna för och de samhällen de lever i. Vi applicerar feministiskt perspektiv i allt vi gör, oavsett om det handlar om att arbeta i humanitära katastrofer, minska mäns våld mot kvinnor eller långsiktig fattigdomsbekämpning. ActionAid grundades 1972 och har varit verksam i Sverige sedan 2006. ActionAid Sverige har arbetat för att bekämpa kvinnlig könsstympning sedan 2016, inledningsvis tillsammans med organisationer på lokal, nationell och internationell nivåer som finansiering från Europeiska kommissionen, med fokus på rådgivningsarbete, medvetenhet och informationskampanjer. Sedan dess har arbetet utvecklats till att även inkludera arbete direkt med berörda personer, civilsamhället och samhällsbara organisationer genom

Studieförbundet InRush
 InRush följebidrar med fokus på mångfald, rättigheter och livslång utbildning. Vi är ett av tio studieförbund i Sverige som får del av statsmedel till utbildningsorganisationer. Tillsammans med våra medlemmar och samarbetsorganisationer erbjuder vi ett brett utbud av studiecirklar, seminarier och kulturarrangang.

Studieförbundet Bilda
 Studieförbundet Bilda för kyrka och samhälle är ett av Sveriges tio studieförbund. Med kristen livslång utbildning som grund bedriver vi utbildningsarbete och erbjuder kurs, studiecirklar och kursprogram. Verksamheten vävar på folkbildningens grundtyper och är fri och frivillig och öppna för alla oavsett bakgrund och utbildning. Med mod och inspiration från oss för människor med olika bakgrund möjliggör vi möten, skapa förtroende och vävda.

Konsekvenserna av kvinnlig könsstympning

Kortsiktiga komplikationer till följd av könsstympning

- Skada eller trauma på angripana områden som urinrör och anus
- Infektion
- Död
- Överföring av hiv och andra virus
- Blödning
- Stelkramp
- Kirurgiska misstag

Mellanliggande komplikationer till följd av könsstympning

- Urinwegsinfektioner
- Frånvaro från skolan på grund av smärtsam menstruation
- Bäckeninfektioner
- Förorsad läkning
- Hinder för samlivet
- Böder
- Hinder för situationsboud

Långsiktiga komplikationer till följd av könsstympning

- Behov av senare operationer eftersom vissa ingrepp försäglar eller förtärlar vaginalöppningen, t.ex. infibulation.
- Vagniner måste skäras senare för att möjliggöra samtalg eller/och förlösning. Ibland sys den igen flera gånger, även efter förlösningen, vilket innebär att kvinnan genomgår upprepade öppnings- och stängningsoperationer, vilket ytterligare ökar de upprepade komplikationerna på både kort och lång sikt.
- Möjlig mänsking av sexuell känsla
- Psykiskt trauma
- Utveckling av låg-cytor
- Arbidsning och förtärlning av vaginalvävnaden, vilket orsakar konstant smärta runt genitalområdet
- Dyspareunia (smärtsamt samtalg)
- Svårigheter med menstruation
- Ökad risk för förlösningsskomplikationer och blodförlä bland nyfödda
- Inkontinens och svårigheter att kissa
- Svar och komplicerad förlösning

ATT SAMFALLA OM KONSTYMPNING 23

Reflection-Action – en metod för reflektion och handling

Reflection-Action är en deltagande metod som används av ActionAid över hela världen. Det är en innovativ tillvägagångssätt för utbildning och social förändring och inspireras av Robert Chambers basbrytande arbete med deltagande metod. Metoden utvecklades på 1990-talet genom pilotprojekt i Bangladesh, Uganda och El Salvador och används nu av över 500 organisationer i över 70 länder världen över. På denna hemsida kan du läsa mer om metoden och dess bakgrund: www.reflectionaction.org

Metoden används för att skapa verktyg för deltagande för att skapa en öppen och demokratisk miljö där alla kan bidra. Deltagarna arbetar tillsammans för att analysera sin situation, identifiera kränkningar av rättigheter och bestämma förändring. Denna metod för människors egna kunskaper och erfarenheter är en viktig grundsten för Reflection-Action metoden – den bygger på vad människor vet snarare än att fokusera på vad de inte vet. Tanken är att använda deltagande metoder för

ATT SAMFALLA OM KONSTYMPNING 24

öppet uttrycka sina åsikter. Användandet av denna metod innebär att alla deltagare har samma möjlighet att bidra till förändring. Detta innebär att alla deltagare har samma möjlighet att bidra till förändring. Detta innebär att alla deltagare har samma möjlighet att bidra till förändring.

Metoden innebär att alla deltagare har samma möjlighet att bidra till förändring. Detta innebär att alla deltagare har samma möjlighet att bidra till förändring. Detta innebär att alla deltagare har samma möjlighet att bidra till förändring.

ATT SAMFALLA OM KONSTYMPNING 25

Myndigheten för
stöd till trossamfund

Besöksadress: Gustavslundsvägen 18, 2 tr, Bromma • Postadress: Box 140 38, 167 14 Bromma
Tel 08-453 68 70 • fax: 08-453 68 29 • e-post: info@myndighetensst.se • www.myndighetensst.se